

Έκθεση εκπαίδευσης StratAGEic – 3η συνεδρία

Εφαρμογή του Χάρτη των Δικαιωμάτων της ΕΕ στις στρατηγικές δικαστικές διαμάχες

Διαδικτυακά, 30 Ιουνίου 2026 – 9:30-13:00 CEST

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	2
Δομή και μορφή	2
Βασικά διδάγματα και συμπεράσματα.....	3
a) Κατανόηση των στρατηγικών δικαστικών αγώνων.....	3
b) Τι καθιστά τις δικαστικές διαμάχες στρατηγικές για τα δικαιώματα των ηλικιωμένων;	5
c) Εισαγωγή στις στρατηγικές δικαστικές διαμάχες.....	6
d) Πρακτικές σκέψεις	Σφάλμα! Το σελιδοδείκτη δεν έχει οριστεί.
e) Ομαδική άσκηση: προσδιορισμός δομικών διαστάσεων και στρατηγικών ευκαιριών Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.	
4. Συμμετοχή και εμπλοκή.....	8
5. Βασικά αποτελέσματα.....	9
6. Συμπέρασμα και επόμενα βήματα.....	9
7. Κατάλογος παραρτημάτων	9

Εισαγωγή

Η τρίτη συνεδρία του εκπαιδευτικού προγράμματος StratAGEic, με τίτλο **«Ενεργοποίηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ στις στρατηγικές δικαστικές διαμάχες»**, πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά στις 30 Ιουνίου 2026, από τις 9:30 έως τις 13:00 CEST, και σε αυτήν συμμετείχαν 42 άτομα από διάφορες χώρες. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν ηλικιωμένοι χωρίς νομικό υπόβαθρο.

Η συνεδρία εντάσσεται στο Πακέτο Εργασίας 2 του έργου StratAGEic, το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση των γνώσεων, των ικανοτήτων και της πρακτικής κατανόησης των στρατηγικών δικαστικών αγώνων σε σχέση με την ηλικιακή διάκριση, τα δικαιώματα των ηλικιωμένων και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Αυτή η τρίτη και τελευταία διαδικτυακή εκπαίδευση ολοκλήρωσε μια μαθησιακή πορεία που είχε ως στόχο να προσφέρει στους συμμετέχοντες μια κοινή βάση σχετικά με τη στρατηγική δικαστική αγωγή, τη μάθηση μεταξύ ομοτίμων όσον αφορά την ανάλυση υποθέσεων και τη νομική διαμόρφωση, έως την ενεργοποίηση του Χάρτη της ΕΕ στη στρατηγική δικαστική αγωγή.

Η εκπαίδευση κατέδειξε ότι προσεκτικά επιλεγμένες υποθέσεις μπορούν να προωθήσουν ευρύτερους πολιτικούς στόχους, να ενισχύσουν την προστασία των δικαιωμάτων και να επηρεάσουν μελλοντικές δικαστικές αποφάσεις που εκτείνονται πολύ πέρα από τα άμεσα εμπλεκόμενα μέρη.

Η εκπαίδευση υπογράμμισε επίσης ότι ο Χάρτης αποτελεί ισχυρή πηγή προστασίας των δικαιωμάτων, αλλά η εφαρμογή του εξαρτάται από την ύπαρξη κοινοτικού δικαίου, και οι διάδικοι συχνά επιτυγχάνουν καλύτερα αποτελέσματα διαμορφώνοντας τα επιχειρήματά τους με βάση συγκεκριμένη κοινοτική νομοθεσία, όταν αυτό είναι δυνατό. Ταυτόχρονα, ο Χάρτης παραμένει ένα ισχυρό μέσο για την επανεξέταση και, όπου είναι απαραίτητο, την ακύρωση μέτρων της ΕΕ που παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Δομή και μορφή

Η εκπαίδευση διήρκεσε τρεις και μισή ώρες και ακολούθησε μια προοδευτική μορφή που συνδυάζει εισήγηση εμπειρογνομόνων, συντονισμό, αναστοχασμό και ομαδική εργασία.

Η συνεδρία είχε την ακόλουθη δομή:

- Εισαγωγή στην εκπαίδευση από τη Νένα Γεωργάντζη, AGE Platform Europe
- Κατανόηση του άρθρου 51 και του πεδίου εφαρμογής του Χάρτη από τη Sanja Jovicic, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
- Παρουσίαση υποθέσεων και νομικό πλαίσιο από τη Ζουζάνα Βικάρσκα, Πανεπιστήμιο Μασάρυκοβα
- Σύνδεση διαρθρωτικών ζητημάτων με τα δικαιώματα του Χάρτη, από τη Simona Florescu, Validity Foundation
- Ομαδική άσκηση: εντοπισμός νομικών σημείων στήριξης και οδών του δικαίου της ΕΕ
- Συλλογική συζήτηση και στρατηγικές σκέψεις
- Τελικές σκέψεις από τη Nena Georgantzi, AGE Platform Europe.

Η συνεδρία ξεκίνησε με την παρουσίαση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και του πεδίου εφαρμογής του και, στη συνέχεια, εξετάστηκε η υποθετική υπόθεση Mangold, με σκοπό την κατανόηση του νομικού πλαισίου και των επιπτώσεων μιας τέτοιας υπόθεσης σχετικά με τις διακρίσεις λόγω ηλικίας. Η τελευταία παρουσίαση της εκπαίδευσης επικεντρώθηκε στην αξιοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις στρατηγικές δικαστικές διαμάχες, με ιδιαίτερη έμφαση στους ηλικιωμένους. Οι ομαδικές ασκήσεις και η συλλογική συζήτηση που ακολούθησαν επικεντρώθηκαν σε δύο υποθέσεις στις οποίες παραβιάστηκαν πολλά δικαιώματα και εξετάστηκε τι θα μπορούσε να είχε προωθηθεί με πιο στρατηγικό τρόπο.

Η προσβασιμότητα και η συμμετοχή λήφθηκαν υπόψη καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίας. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συνεισφέρουν προφορικά, μέσω της συνομιλίας ή απλώς ακούγοντας και αναστοχάζοντας. Η συνεδρία σχεδιάστηκε ως ένας χώρος μάθησης όπου οι συμμετέχοντες δεν χρειαζόταν να διαθέτουν προηγούμενη εμπειρία σε δικαστικές υποθέσεις για να συμμετάσχουν ουσιαστικά.

Βασικά διδάγματα και συμπεράσματα

α) Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης - CFR) συγκεντρώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων όσων ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με στόχο να προσφέρει συνέπεια και σαφήνεια στα δικαιώματα που θεσπίστηκαν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και με διαφορετικούς τρόπους στα επιμέρους κράτη μέλη της ΕΕ, ο Χάρτης καθορίζει το πλήρες φάσμα των αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων με βάση:

- τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#) (ΕΣΔΑ)
- τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της ΕΕ, για παράδειγμα, τις μακροχρόνιες προστασίες των δικαιωμάτων που υφίστανται στο κοινό δίκαιο και στο συνταγματικό δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου και άλλων κρατών μελών της ΕΕ
- τον [Κοινωνικό Χάρτη](#) του [Συμβουλίου της Ευρώπης](#)
- τον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, καθώς και
- άλλες διεθνείς συμβάσεις στις οποίες η ΕΕ ή τα κράτη μέλη της είναι συμβαλλόμενα μέρη

Ο Χάρτης κατέστη νομικά δεσμευτικός για τα κράτη μέλη της ΕΕ με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας τον Δεκέμβριο του 2009.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγχέεται μερικές φορές με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Αν και περιέχουν αλληλεπικαλυπτόμενες διατάξεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι δύο αυτές συμβάσεις λειτουργούν εντός ξεχωριστών νομικών πλαισίων:

- ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συντάχθηκε από την ΕΕ και ερμηνεύεται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)
- η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου συντάχθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης στο Στρασβούργο και ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Ο Χάρτης μπορεί να θεωρηθεί ως το γενικό πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ΕΕ, του οποίου η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αποτελεί μόνο ένα μέρος, αν και σημαντικό.

Σε αντίθεση με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η οποία έχει ενσωματωθεί στο δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου μέσω του Νόμου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων εφαρμόζεται μόνο σε θέματα που αφορούν το δίκαιο της ΕΕ, αλλά μπορεί να επικαλεστεί ενώπιον των δικαστηρίων του Ηνωμένου Βασιλείου σε τέτοια θέματα.

Ο Χάρτης εφαρμόζεται μόνο όταν τα κράτη μέλη της ΕΕ ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, πράγμα που σημαίνει ότι το δίκαιο της ΕΕ πρέπει να έχει αποκτήσει και να ασκεί αρμοδιότητα στο συγκεκριμένο πεδίο, δηλαδή μέσω κανονισμών ή οδηγιών.

Ο **Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)** παρέχει ανεξάρτητη συμβουλευτική υποστήριξη στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και στα κράτη μέλη σχετικά με τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη. Ο FRA ασχολείται επίσης με την έρευνα στον τομέα του δικαίου και των κοινωνικών επιστημών, προκειμένου να εντοπίσει τομείς στην ΕΕ όπου απαιτείται περαιτέρω εργασία για την τήρηση των διεθνών προτύπων.

Ο Χάρτης διακρίνει μεταξύ **δικαιωμάτων και αρχών**. Ενώ τα δικαιώματα (π.χ. ελευθερία έκφρασης, δικαίωμα ιδιοκτησίας) είναι δικαστικά προσβλητά, οι αρχές (π.χ. άρθρο 25 – ηλικιωμένοι, άρθρο 26 – άτομα με αναπηρίες, άρθρο 37 – προστασία του περιβάλλοντος) δεν είναι, αλλά χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία των δικαιωμάτων και αφήνουν περιθώριο κρίσης. Υπάρχουν επίσης **υβριδικές διατάξεις** που αποτελούν ταυτόχρονα δικαιώματα και αρχές (π.χ. άρθρο 23 – ισότητα των φύλων· άρθρο 33 – οικογενειακή και επαγγελματική ζωή· άρθρο 34 – κοινωνική ασφάλιση).

Τα δικαιώματα του Χάρτη μπορούν να περιοριστούν, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου **52 παράγραφος 1**. Διευκρινίζεται ότι τα εν λόγω δικαιώματα εξακολουθούν να υπόκεινται στους όρους και τους περιορισμούς που ισχύουν για το δίκαιο της Ένωσης στο οποίο βασίζονται και για τους οποίους προβλέπονται διατάξεις στις Συνθήκες. Ο Χάρτης δεν τροποποιεί το σύστημα των δικαιωμάτων που παρέχονται από τη Συνθήκη ΕΚ και έχουν ενσωματωθεί στις Συνθήκες. Η παράγραφος 3 αποσκοπεί στη διασφάλιση της απαραίτητης συνοχής μεταξύ του Χάρτη και της ΕΣΔΑ, θεσπίζοντας τον κανόνα ότι, στο μέτρο που τα δικαιώματα του Χάρτη αντιστοιχούν επίσης σε δικαιώματα που εγγυάται η ΕΣΔΑ, η έννοια και το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των επιτρεπόμενων περιορισμών, είναι τα ίδια με αυτά που ορίζονται από την ΕΣΔΑ. Αυτό σημαίνει, ιδίως, ότι ο νομοθέτης, κατά τον καθορισμό περιορισμών στα εν λόγω δικαιώματα, πρέπει να συμμορφώνεται με τα ίδια πρότυπα που καθορίζονται από τις λεπτομερείς ρυθμίσεις περί περιορισμών που προβλέπονται στην ΕΣΔΑ, οι οποίες, ως εκ τούτου, καθίστανται εφαρμοστέες για τα δικαιώματα που καλύπτονται από την παρούσα παράγραφο, χωρίς όμως να επηρεάζεται αρνητικά η αυτονομία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η FRA παρέχει πολλά διαφορετικά εργαλεία για να κατανοήσει κανείς εάν ο Χάρτης εφαρμόζεται στην πράξη. Η επισκόπηση του υλικού που αναφέρθηκε κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο:

<https://www.age-platform.eu/stratageic-useful-training-materials-to-protect-our-rights-when-ageing/>

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε επίπεδο ΕΕ μέσω του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι τόσο εύκολη όσο στο σύστημα της ΕΣΔΑ. Η αποστολή του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να διασφαλίζει ότι το δίκαιο της ΕΕ ερμηνεύεται και εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε κάθε χώρα της ΕΕ και να εξασφαλίζει ότι οι χώρες και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συμμορφώνονται με το δίκαιο της ΕΕ. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγκεντρώνει την ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά η επιβολή του γίνεται από τα εθνικά δικαστήρια. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιλύει **νομικές**

διαφορές μεταξύ εθνικών κυβερνήσεων και θεσμικών οργάνων της ΕΕ, ενώ, υπό ορισμένες συνθήκες, μπορεί επίσης να προσφύγουν σε αυτό **ιδιώτες, εταιρείες ή οργανώσεις** για να ασκήσουν αγωγή κατά ενός θεσμικού οργάνου της ΕΕ, εάν θεωρούν ότι αυτό έχει παραβιάσει με κάποιον τρόπο τα δικαιώματά τους

Υπάρχουν τρεις κύριες διαδικασίες ενώπιον του ΔΕΚ:

- η διαδικασία παράβασης αφορά τη μη συμμόρφωση των κρατών μελών με το δίκαιο της ΕΕ·
- η αγωγή ακύρωσης αμφισβητεί την εγκυρότητα των πράξεων της ΕΕ·
- η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να υποβάλλουν ερωτήματα στο ΔΕΚ για την ερμηνεία του δικαίου της ΕΕ.

Τα φυσικά πρόσωπα μπορούν να προσφύγουν σε ορισμένες από αυτές τις διαδικασίες υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Η απόφαση του ΔΕΚ ισχύει και εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη.

Όσον αφορά το άρθρο 25 – Δικαιώματα των ηλικιωμένων, δεν έχει χρησιμοποιηθεί ποτέ από το ΔΕΚ. Υπάρχει διαθέσιμη έκθεση που προτείνει μια σύντομη νομική ανάλυση, αλλά σε αυτό το στάδιο δεν υπάρχει νομολογία σχετικά με το άρθρο 25.

b) Η υπόθεση Mangold: σημασία και διδάγματα

Η παρουσίαση διερεύνησε την έννοια της στρατηγικής δικαστικής διαμάχης μέσω της ιστορικής υπόθεσης της ΕΕ Mangold κατά Helm (C-144/04) και εξέτασε τον ρόλο του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ στις δικαστικές διαφορές ενώπιον των ευρωπαϊκών δικαστηρίων. Η παρουσίαση κατέδειξε πώς προσεκτικά επιλεγμένες νομικές υποθέσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν όχι μόνο για την επίλυση μεμονωμένων διαφορών, αλλά και για την επίτευξη ευρύτερων νομικών και κοινωνικών αλλαγών. Επιπλέον, εξήγησε το πεδίο εφαρμογής, τη δυνατότητα εφαρμογής και την πρακτική χρήση του Χάρτη της ΕΕ ως εργαλείου για την προώθηση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η υπόθεση Mangold αφορούσε σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου που είχε συναφθεί μεταξύ του κ. Mangold και του εργοδότη του, της εταιρείας Helm, από την 1η Ιουλίου 2003 έως τις 28 Φεβρουαρίου 2004. Η σύμβαση βασιζόταν σε γερμανικό νόμο που επέτρεπε στους εργοδότες να συνάπτουν ευκολότερα συμβάσεις ορισμένου χρόνου με εργαζόμενους άνω των 52 ετών. Η σύμβαση ανέφερε ρητά ότι ο μοναδικός λόγος για τον ορισμένο χρόνο της ήταν η ηλικία του κ. Mangold.

Η υπόθεση Mangold είναι μια σκηνοθετημένη υπόθεση, που δημιουργήθηκε ειδικά για να αναδείξει πόσο προβληματική ήταν η γερμανική εργατική νομοθεσία. Η νομική αμφισβήτηση ήταν ιδιαίτερα τολμηρή, διότι:

- Η οδηγία 2000/78/ΕΚ, η οποία απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω ηλικίας, δεν είχε ακόμη φτάσει στην προθεσμία μεταφοράς της στο εθνικό δίκαιο (η υπόθεση χρονολογείται από το 2003 και η οδηγία επρόκειτο να τεθεί σε ισχύ έως το τέλος του 2006).
- Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ δεν είχε ακόμη αποκτήσει το καθεστώς του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ (ο Χάρτης εντάχθηκε στο πρωτογενές δίκαιο μετά το 2009).
- Η νομική βάση για την αμφισβήτηση της εθνικής νομοθεσίας ήταν, συνεπώς, αβέβαιη.

Το Δικαστήριο αντιμετώπισε το ζήτημα αυτό κρίνοντας ότι η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας δεν απορρέει αποκλειστικά από την οδηγία. Αντίθετα, αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου, η οποία βασίζεται σε διεθνείς πράξεις και συνταγματικές παραδόσεις κοινές στα κράτη μέλη. Πρόκειται για μια εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη, καθώς επέτρεψε στο Δικαστήριο να επιβάλει την αρχή αυτή ακόμη και πριν η οδηγία τεθεί πλήρως σε ισχύ: **«η αρχή της μη διάκρισης λόγω ηλικίας πρέπει να θεωρείται γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου»**.

Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η γερμανική νομοθεσία παραβίαζε το δίκαιο της ΕΕ. Αντί να ακυρώσει άμεσα τον γερμανικό νόμο, το Δικαστήριο στηρίχθηκε στην αρχή που καθιερώθηκε στην υπόθεση Simmenthal (C-106/77), σύμφωνα με την οποία τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου, να παραμερίζουν τις αντίθετες εθνικές διατάξεις και να εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο ακόμη και όταν η εθνική νομοθεσία παραμένει τυπικά σε ισχύ.

Η απόφαση αυτή καταδεικνύει πώς μια μεμονωμένη υπόθεση μπορεί να μετασχηματίσει τη νομική πρακτική σε ολόκληρο το νομικό σύστημα και ότι ακόμη και οι εικονικές υποθέσεις μπορούν να έχουν στρατηγική σημασία. Επιπλέον, σε υποθέσεις χωρίς τραυματίες ή απτά θύματα, εφαρμόζεται η αρχή της μη διάκρισης και το ΔΕΚ αποφασίζει υπέρ της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Υπάρχουν φυσικά κίνδυνοι αντιπαραγωγικών αποτελεσμάτων (βλ. Brown κατά Board of Education το 1954), των οποίων οι συνέπειες διήρκεσαν για μεγάλο χρονικό διάστημα και χρειάστηκαν πάνω από 50 χρόνια για να ξεπεραστούν τα αρνητικά αποτελέσματα. Το δίδαγμα είναι ότι ακόμη και μια καλά σχεδιασμένη δικαστική διαμάχη μπορεί να οδηγήσει σε δυσμενείς νομολογιακές προηγούμενες αποφάσεις που μπορούν να παραμείνουν σε ισχύ για δεκαετίες. Οι στρατηγικοί δικηγόροι πρέπει, επομένως, να αξιολογούν προσεκτικά τις νομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες πριν ασκήσουν αγωγή.

γ) Σύνδεση των διαρθρωτικών ζητημάτων με τα δικαιώματα του Χάρτη

Η παρουσίαση διερεύνησε τον τρόπο με τον οποίο τα διαρθρωτικά ζητήματα που επηρεάζουν τη φροντίδα, τη στήριξη, τη γήρανση και τις ευάλωτες ομάδες μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω στρατηγικών δικαστικών αγώνων βάσει του δικαίου της ΕΕ και του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Η έμφαση δόθηκε στην προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η αυτονομία και η ισότητα.

Προτάθηκε μια προσέγγιση τριών σταδίων για την ανάπτυξη δικαστικών αγώνων με βάση τον Χάρτη:

1. Προσδιορισμός των πραγματικών και νομικών ζητημάτων σε εθνικό επίπεδο.
2. Να διαπιστωθεί η συνάφεια του δικαίου της ΕΕ.
3. Χρήση κατάλληλης εθνικής νομικής διαδικασίας για την άσκηση της αγωγής.

Εξετάζοντας τον Χάρτη της ΕΕ και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην τρίτη ηλικία, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι το 2010, ένα έτος μετά την έγκριση του Χάρτη της ΕΕ, υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) 123 υποθέσεις που αφορούσαν άμεσα τους ηλικιωμένους, χωρίς όμως να αναφέρονται άμεσα στο άρθρο 25. Παλαιότερα, το 82% των υποθέσεων αφορούσε τις συντάξεις (κρατικές ή εργοδοτικές).

Όσον αφορά την έκβαση, στο 70% των υποθέσεων το ΔΕΚ αποφάνθηκε υπέρ των ενάγοντων.

Κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με το αν θα ασκηθεί αγωγή βάσει του Χάρτη, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες:

- Ο μέσος χρόνος έκδοσης απόφασης είναι περίπου 15 μήνες.
- Δυνατότητα αυξημένης προβολής του ζητήματος.
- Σημασία της προσεκτικής επιλογής υποθέσεων-δοκιμαστικών περιπτώσεων.
- Ισχυροί μηχανισμοί επιβολής μέσω της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Πιθανώς λιγότεροι δημοσιονομικοί περιορισμοί σε σύγκριση με άλλες οδούς προσφυγής.

Από την ανάλυση που παρουσιάστηκε κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης προέκυψε ότι οι διοικητικές υποθέσεις (π.χ. σχετικά με την κοινωνική πολιτική, τις συντάξεις, τους πρόσφυγες) έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνουν δεκτές, υπό την προϋπόθεση ότι σχετίζονται με την αρμοδιότητα της ΕΕ. Η μελλοντική νομολογία ενδέχεται, ωστόσο, να διευρύνει αυτόν τον ορίζοντα.

Όσον αφορά την πρακτική εφαρμογή του Χάρτη για στρατηγικές δικαστικές διαμάχες, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη τα πραγματικά και νομικά ζητήματα σε εθνικό επίπεδο (όπως η πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, τα διαγενεακά ζητήματα, η κακοποίηση ηλικιωμένων σε ιδρύματα), όπου υπάρχει νομοθεσία αλλά η πρακτική υστερεί.

Είναι επίσης σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι διαδικαστικές διευκολύνσεις, δηλαδή οι συγκεκριμένες διευκολύνσεις που παρέχονται σε άτομα που χρειάζονται υποστήριξη για να έχουν πρόσβαση στο δικαστήριο.

d) Ομαδική άσκηση

Μετά το διάλειμμα, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναλογιστούν δύο υποθέσεις που είχαν σχεδιαστεί για να τους βοηθήσουν να εξασκήσουν τη στρατηγική σκέψη.

Ο εισηγητής ενθάρρυνε τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν:

- Εάν υπάρχει ζήτημα που αφορά το δίκαιο της ΕΕ.
- Εάν το εθνικό δίκαιο μπορεί να εφαρμοστεί ή αν αντανάκλα το δίκαιο της ΕΕ.
- Εάν η εφαρμογή του εθνικού δικαίου έρχεται σε σύγκρουση με το δίκαιο της ΕΕ.
- Εάν απαιτούνται διαδικαστικές διευκολύνσεις ή μέτρα προσβασιμότητας.

Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε δύο ομάδες, η μία από τις οποίες συζήτησε την Περίπτωση Μελέτης 1: «Ένα διαβατήριο για την Έλενα» και η άλλη την Περίπτωση Μελέτης 2: «Δανία και Ρουμανία».

Μελέτη περίπτωσης 1 – Ένα διαβατήριο για την Έλενα

Η Έλενα, μια 80χρονη γυναίκα, πρέπει να ανανεώσει το διαβατήριό της. Μετά από μια αλλαγή στις διοικητικές διαδικασίες, οι αιτήσεις για διαβατήριο μπορούν να υποβάλλονται μόνο ηλεκτρονικά. Η Έλενα αντιμετωπίζει δυσκολίες στη χρήση του ψηφιακού συστήματος και δεν μπορεί να ολοκληρώσει τη διαδικασία. Όταν επισκέπτεται το γραφείο έκδοσης διαβατηρίων, διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό και υπάρχουν μόνο τερματικά αυτοεξυπηρέτησης. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της, αποσπάται η προσοχή της από ένα περιστατικό που αφορά τον σκύλο της και πέφτει θύμα κλοπής, χάνοντας τα έγγραφα ταυτότητάς της.

Τα γεγονότα αποκαλύπτουν διάφορα πιθανά νομικά ζητήματα:

- Οι αποκλειστικά ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες ενδέχεται να δημιουργούν εμπόδια για τα ηλικιωμένα άτομα που δεν διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες ή πρόσβαση στην τεχνολογία.
- Η απουσία εναλλακτικών, προσβάσιμων διοικητικών διαδικασιών μπορεί να συνιστά έμμεση διάκριση λόγω ηλικίας.
- Η κατάργηση της ανθρώπινης βοήθειας από βασικές δημόσιες υπηρεσίες επηρεάζει την ισότιμη πρόσβαση στη δημόσια διοίκηση και στις δημόσιες υπηρεσίες.
- Η υπόθεση αναδεικνύει ένα ευρύτερο διαρθρωτικό ζήτημα: την ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης χωρίς επαρκείς διασφαλίσεις για άτομα που ενδέχεται να υφίστανται ψηφιακό αποκλεισμό.
- Ο εκπαιδευτής θα μπορούσε επιπλέον να επισημάνει ότι η απώλεια των εγγράφων ταυτότητας ενδέχεται να περιορίσει περαιτέρω την ικανότητα της Έλενας να ασκεί τα δικαιώματά της, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας κυκλοφορίας και της πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες.

Η άσκηση κάλεσε επίσης τους συμμετέχοντες να εφαρμόσουν το μήνυμα του καθηγητή Doron σχετικά με την αυθεντική φωνή των ηλικιωμένων. Οι ομάδες ενθαρρύνθηκαν να αναρωτηθούν εάν οι ηλικιωμένοι επηρεάζονταν απλώς από το πρόβλημα ή εάν διαμόρφωναν επίσης την απάντηση.

Μελέτη περίπτωσης 2 – Δανία και Ρουμανία

Ο Λαρς, ένας 76χρονος Δανός πολίτης, ταξίδεψε στη Ρουμανία. Πριν από το ταξίδι, είχε συντάξει μια εκ των προτέρων οδηγία και είχε ορίσει τον σύντροφό του του ίδιου φύλου, τον Μαρκ, ως

πληρεξούσιο για θέματα υγείας σύμφωνα με τη δανική νομοθεσία. Αφού υπέστη σοβαρά τραύματα σε τροχαίο ατύχημα στη Ρουμανία, έπεσε σε κώμα και δεν ήταν σε θέση να επικοινωνήσει. Οι ρουμανικές αρχές και οι επαγγελματίες του ιατρικού κλάδου αμφισβήτησαν την εγκυρότητα της εκ των προτέρων οδηγίας και αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν την ιδιότητα του Μαρκ, καθώς η Ρουμανία δεν αναγνωρίζει ούτε τις εκ των προτέρων οδηγίες με τον ίδιο τρόπο ούτε τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις. Αυτό δημιούργησε αβεβαιότητα όσον αφορά τη λήψη ιατρικών αποφάσεων και τον σεβασμό των επιθυμιών του Λαρς.

Προκύπτουν διάφορα αλληλένδετα νομικά ζητήματα:

- Αναγνώριση των εκ των προτέρων οδηγιών σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.
- Αναγνώριση των εξουσιών εκπροσώπησης που χορηγούνται βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους.
- Ο σεβασμός της προσωπικής αυτονομίας και της αυτοδιάθεσης στις αποφάσεις περί υγειονομικής περίθαλψης.
- Αναγνώριση των ομοφυλοφιλικών συμβιώσεων για συγκεκριμένους νομικούς σκοπούς.
- Διασυννοριακή προστασία των ευάλωτων ενηλίκων.
- Όπως και στην Περίπτωση 1, έτσι και στην παρούσα περίπτωση τέθηκε το ζήτημα της ελεύθερης κυκλοφορίας (ταξίδια στην ΕΕ για διακοπές).

4. Συμμετοχή και εμπλοκή

Στην εκπαίδευση συμμετείχαν όλοι οι συμμετέχοντες και, αν και οι περισσότεροι από αυτούς δεν είχαν νομικό υπόβαθρο, μπόρεσαν να αναστοχαστούν σχετικά με τις συγκεκριμένες υποθέσεις και να κατανοήσουν τη σύνδεση των πρακτικών προκλήσεων με τα πιθανά ένδικα μέσα που προβλέπονται από το δίκαιο της ΕΕ.

Μετά από μια σειρά σχολίων από τους συμμετέχοντες, η εκπαίδευση ανέδειξε διάφορους τομείς όπου οι δικαστικές διαμάχες με βάση τα δικαιώματα ενδέχεται να είναι σχετικές για αυτούς. Τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη μεταξύ των συμμετεχόντων έδειξαν ενδιαφέρον για:

- Κρατικές συντάξεις (52%)
- Συντάξεις από τον εργοδότη (30%)
- Διακρίσεις λόγω ηλικίας (5%)
- Υποχρεωτική συνταξιοδότηση (5%)
- Κατ' οίκον φροντίδα (5%)
- Υγειονομική περίθαλψη (2%)
- Ρύθμιση των οίκων ευγηρίας (1%)

5. Συμπέρασμα

Η εκπαίδευση έδωσε έμφαση στη σημασία της χρήσης του δικαίου της ΕΕ και του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως εργαλείων για την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών εμποδίων και των παραβιάσεων των δικαιωμάτων, ιδίως σε τομείς όπως η γήρανση, η φροντίδα, οι συντάξεις και οι διακρίσεις.

Οι συμμετέχοντες ενθαρρύνθηκαν να εντοπίσουν στρατηγικές υποθέσεις, να αξιολογήσουν τη δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ και να εξετάσουν τη διαδικασία προδικαστικής παραπομπής ως έναν ισχυρό μηχανισμό για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας, της αυτονομίας και της ισότητας σε όλες τις φάσεις της ζωής.

Συνολικά, η παρουσίαση κατέδειξε πώς οι στρατηγικές δικαστικές αγωγές και ο Χάρτης της ΕΕ μπορούν να λειτουργήσουν από κοινού ως ισχυρά εργαλεία για νομική και κοινωνική αλλαγή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7. Κατάλογος παραρτημάτων

Τα ακόλουθα παραρτήματα ενδέχεται να προστεθούν μόλις καταστούν διαθέσιμα:

- Τελική ημερήσια διάταξη
- Παρουσιάσεις
- Υλικό ομαδικών ασκήσεων
- Αποτελέσματα αξιολόγησης

Παράρτημα Ι – Ημερήσια διάταξη

Ώρα

Συνεδρία

9:30 – 9:40	Εισαγωγή στην εκπαίδευση Νένα Γεωργάντζη, AGE Platform Europe
9:40 – 10:25	Κατανόηση του άρθρου 51 και του πεδίου εφαρμογής του Χάρτη (συμπεριλαμβανομένων ερωτήσεων και απαντήσεων) Σάνια Γιόβιτς, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
10:25 – 10:55	Υποβολή υποθέσεων και νομικό πλαίσιο (συμπεριλαμβανομένων ερωτήσεων και απαντήσεων) Ζουζάνα Βικάρσκα, Πανεπιστήμιο Μασάρυκ
10:55 – 11:10	Διάλειμμα
11:10 – 11:40	Σύνδεση των διαρθρωτικών ζητημάτων με τα δικαιώματα του Χάρτη Simona Florescu, Ίδρυμα Validity
11:40 – 12:15	Ομαδική άσκηση: εντοπισμός νομικών σημείων στήριξης και οδών του δικαίου της ΕΕ
12:15 – 12:45	Συλλογική συζήτηση και στρατηγικές σκέψεις
12:45 – 13:00	Τελικές σκέψεις Νένα Γεωργάντζη, AGE Platform Europe

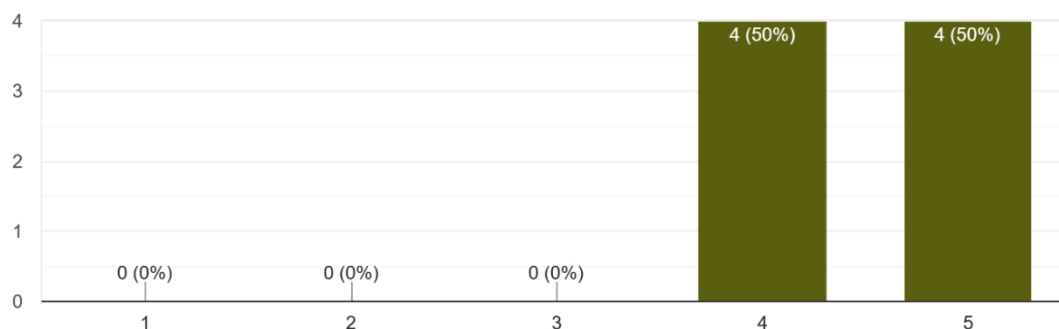
Παράρτημα ΙΙ – Παρουσιάσεις και υλικό

<https://www.age-platform.eu/stratageic-useful-training-materials-to-protect-our-rights-when-ageing/>

Παράρτημα III – Αξιολόγηση

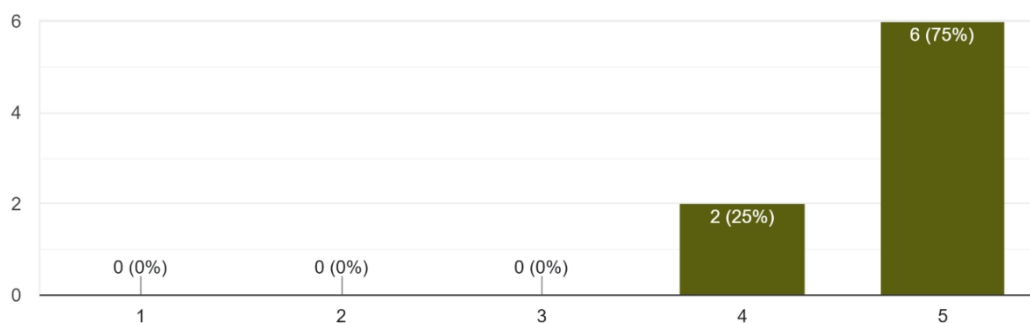
How satisfied were you with the event?

8 responses



How relevant and helpful do you think it for you?

8 responses



What were your key take aways from this event?

6 responses

It is necessary to know the law in my country and get started to practical cases

How strategic litigation is and how to make it work

The limits of justice and how far we are to have citizen knowledge on rights and litigation

The time factor is very important and is not considered-

A lot of relevant information applicable to the development of the project

The EU Charter Fundamental rights

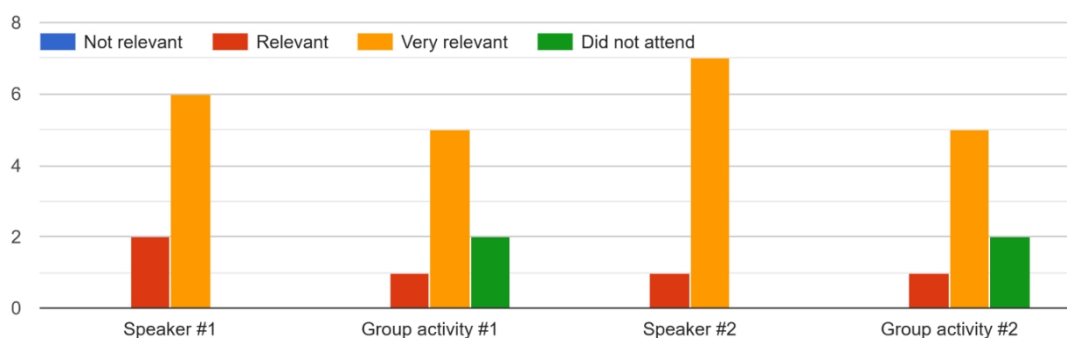
Any feedback on logistics?

2 responses

Please talk a little slower because of people that don't speak very well the English... :)

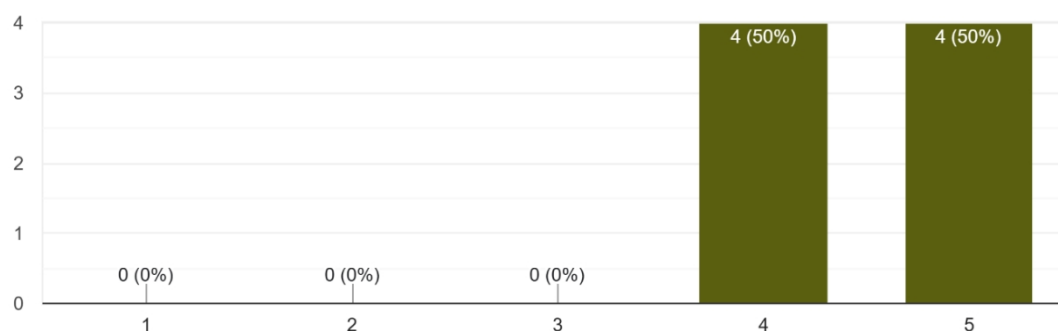
It was very full of information but very interesting

Which sessions did you find most relevant?



How satisfied were you with the session content?

8 responses



Any additional comments regarding the sessions or overall agenda?

1 response

Very interesting the last presentation and the practical part with Simona Florescu

Any overall feedback for the event?

2 responses

Exclente session

Thank very much and I am looking forward to the next steps!!

Για περισσότερες πληροφορίες, παρακαλούμε επικοινωνήστε με toadela.santos-lavigne@enil.eu και το llenia.gheno@age-platform.eu.
